

गुरुवाणी

श्री राज सोभाग सत्संग मंडल

Jain Education International

For Personal & Private Use Only

www.jainelibrary.org

सोभागपरा, सायला-३५३ ४३०

ॐ

श्री राज सोभाग स्मारक ग्रंथमाला

पुष्प १२ भुं

गुरुवाणी

श्री राज सोभाग सत्संग मंडल

सोभागपरा, सायला-३६३ ४३०

फोन : (०२७५५) ३३५३३

પ્રકાશક :

પ્રકાશન સમિતિ

શ્રી રાજ સોભાગ સત્સંગ મંડળ

સોભાગપરા, સાયલા-૩૬૩ ૪૩૦

પ્રથમ આવૃત્તિ :

સંવત ૨૦૫૫, માગસર સુદ ૧૦

રવિવાર, તારીખ ૨૯-૧૧-૧૯૯૮

પ્રત : ૧,૦૦૦

પ્રાપ્તિ સ્થાન :

શ્રી રાજ સોભાગ સત્સંગ મંડળ

શ્રીમદ્ રાજ સોભાગ આશ્રમ,

સોભાગપરા, સાયલા-૩૬૩ ૪૩૦

ટાઇપ સેટિંગ :

દુન્દુભિ પ્રિન્ટર્સ

અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૯

ફોન : ૦૭૯-૬૫૬૬૬૯૦

પરમકૃપાળુ દેવશ્રીના પુનિત
શ્રીચરણોમાં પ્રેમભક્તિ સહ

સમર્પણ

દેવદિવાળી પ્રભુ તેં જ દિપાવી:
સકલ કર્મને દીધાં ખપાવી,
આતમરામને લીધા વધાવી,
શાશ્વતધર્મની ધજા ફરકાવી.
તારો આશ્રય, તારી ભક્તિ,
તારી પૂજા એ જ અમ શક્તિ.
સુધારસની તેં આપી યુક્તિ,
અમે અર્પીએ તને આ ગુરુવચનપંક્તિ.

સંકલન વિષે

આ સંકલન માટેની પ્રેરણા મળી પૂ. ગાંધીબાપુની ડાયરીથી. એ ડાયરીમાં ૩૬૫ પાનામાં પૂ. ગાંધીજીનાં વચનો-અમૃતવચનો દરેક પાને મૂકવામાં આવેલ હતા તે પરથી મને (વસંતબેનને) પ. પૂ. ગુરુદેવના હસ્તાક્ષરમાં ૩૬૫ બોધવચનો એક ડાયરીમાં લખાવી લેવાના ભાવ થયા. પ. પૂ. ગુરુદેવ (પ.પૂ. બાપુજી, સાયલા આશ્રમ) પાસે મેં મારી ઇચ્છા-ભાવના વ્યક્ત કરી. પ્રથમ તો તેઓશ્રીએ એ વિનંતિનો અસ્વીકાર કર્યો. પછીથી બીજી વાર વિનંતિ જરા વિશિષ્ટ પ્રકારે કરી ત્યારે તેઓશ્રી સંમત થયા.

તારીખવાર તેઓશ્રીના હસ્તાક્ષરમાં દરરોજ એક બોધવચન પાસે બેસીને ડાયરીમાં લઈ લેવાનું શરૂ તો કર્યું પણ “સારા કામમાં સો વિઘ્ન” એ ઉક્તિ અનુસાર વિક્ષેપોનો પ્રવાહ ચાલુ થઈ ગયો. ઘણી ધીરજ રાખી, આશાના આશ્રયે પ્રયત્ન ચાલુ રાખ્યો. ત્યારે આંતરે આંતરે માંડ આમાં મૂકવામાં આવ્યા છે એટલા અમૃતવચનોની પ્રાપ્તિ થઈ શકી. છતાં આને પણ આપણું સદ્ભાગ્ય માનવું રહ્યું કેમકે તેઓશ્રીના પોતાના આત્માને સ્પર્શીને નીકળેલા વચનામૃતોની તેઓશ્રીના પોતાના હસ્તાક્ષરમાં આપણને ભેટ મળી.

અસ્તુ.....

પ્રસ્તાવના

સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણ, સમજાય ન જિનરૂપ;
સમજ્યા વણ ઉપકાર શો ? સમજ્યે જિન સ્વરૂપ.

શ્રી વસંતબેને પ.પૂ. બાપુજી (પ. પૂ. શ્રી લાડકચંદ માણેકચંદ વોરા)નાં બોધવચનોનું તેઓશ્રીના હસ્તાક્ષરમાં સંકલન કરેલ તે અને પ. પૂ. બાપુજીના બોધનું સંકલન જે “શિક્ષામૃત” નામે અમોએ અગાઉ પ્રકાશિત કરેલ તેના આધારે સંકલિત કરેલ વચનો તે ‘ગુરુવાણી’ નામે આપની પાસે રજુ થઈ રહેલ છે.

આ સંકલન તો જ સાર્થક ગણાય કે જો આપણે વારંવાર એનું વાંચન, મનન, પરિચયન અને નિદિધ્યાસન કરી, આપણને મળેલ રત્નચિંતામણી જેવા મનુષ્યજીવનની એકેએક પળનો સદુપયોગ કરી મુક્તિમાર્ગે પ્રયાણ કરીએ.

સં. ૨૦૫૫, માગસર સુદ ૧૦
રવિવાર, તા. ૨૯-૧૧-૧૯૯૮

પ્રકાશન સમિતિ
શ્રી રાજ સોભાગ સત્સંગ મંડળ
સોભાગપરા, સાયલા

૫-૫૦

દેખવું હવેના વાડના ગમેલો રૂપો
 હોય તો ખુબ સતિને સતિ સતિ
 સો અધિકારી વાચકને સારીદેશી,
 દિવસી, ઉપકારીજ બના રહેએમાં
 સંચાલને સંધાન બધી.

આવડા
 ના ૧૪-૧-૧૯૬૪

લાડકાંદ ગાડોફેવેમોર.

निर्मोपला -

चांद्रवादी - अज्ञान

वादी - जोल वादी

अने मात्र अज्ञान

वादी - अज्ञान

जली नदी

સુભદ્રા સુભદ્રા
કેવલ વાચન વિષય
પરિણામી શ્રી નરેશ
કેવલ વાચન વિષય

જાલદ ફ મિ જ મહદિય
એજ નોથા ભૂ દોરુગા
લે જલભા પુ —
પરિહારિ પગરૂ
અરુદ મહિ.

સુખસુખને જગતને
પાદે ક્રૂરતાં ભયી,
ભવિષ્યની જગત
વિંતા કરતા ભયી
પરંતુ સુખને
ભલે જાગતાં જાગાંદેથી
સુખ ભાલે જીવન
જીવોદો

કરુ મન અપ ચ્છોરણ
મનને સુદમ કુરીયે
ત્યારે સુદમ -
આત્મા ઉપર -
મન હૃદ થઈ શકે
જોઈ હું આત્મા
દીકરો સુદમકે

દશાઈ મહોત્સવ અમલિલુક ધરણી
ક્રમ જાગે પાલિકા જા. સો સોલે જા
દશાઈ મહોત્સવ જાગે જાગે જાગે
જાગે જાગે જાગે જાગે જાગે
જાગે જાગે જાગે જાગે જાગે
જાગે જાગે જાગે જાગે જાગે

ॐ मां दुर्गाय नमः
मिथिले वासमाना हस्ते
त्रिभोगा नक्षी केशव
तां शक्तिं दिवसं अर्पयामि
मां त्रयं मां ह्युं केशव
अर्पयामि मां ह्युं केशव
अने जां दीनां केशव
मां ह्युं केशव केशव
मां ह्युं केशव केशव
केशव, ल्यां केशव
मां ह्युं केशव केशव

गुरुवाणी • ८

ॐ नमो

महाराज नरकेश्वरदास
जी महाराज २०१२-१३
००००,

गुरुवाणी * ८

જ્યાં સુધી પૂંજન
મળ, વાડાની પુકડ
હોય ત્યાં સુધી.
મોક્ષ મારગ પિરો
હાથ લાગે નહીં.

કુરુ વિચાર લોપામ
કુરુ વિચારુણા કા
વિજ્ઞાન કિલ્લન
શાપ અને વિલોપ
કુરુ કુરુ, કુરુ કુરુ
કુરુ અને કુરુ
કુરુ કુરુ / લે
કુરુ

દેહા દેહા સુ - છોડો અપને
એમરે ભગવાન આત્માને
આ કાકા પરે ફરવાને બધા
કોરણું જ ફરવાનું છે.

કેલેજી ન જ્યાં સુધી
કુમલિયા ફેલ્ડમાં
હુએ તે કુમલિયા
ફેલ્ડમાં જ રહાને
કેલેજી મોડી-
માર્ગે જ મળે

જ્યારે જ્યારે મને તાર-
માંથી જોઈ શકાય
તારા જાણે એવું
આપણે જોઈ શક-
શિયા ફક્ત મને
જોઈ શકાય એવું
જોઈ શકે

સાધનાન દેશીમા
માતમા પરનો
જાતોનો સુખો
જાતોનો સુખો
પરમય પદો
જાતોનો, જો
વિભાજન પરિણામ
દે જાતોનો સુખો
જાતોનો સુખો

સાદુરુચિ, સદ્ગુણ
સદ્ગુણ સર્વ સમાર્થ
સદ્ગુણ
સદ્ગુણ સર્વ સમાર્થ
સદ્ગુણ સર્વ સમાર્થ
સદ્ગુણ

ॐ
ॐ मनो मां
माय नो पछ
अहंकारम मां
बाल्यानु संकु
धाय.

જામાં સુદી ~
પુત્રુકુળા જી રમમીં
દેવન જામ દેવિં-
સુદી સદયા લમ
માજિમાં સોજી
દેવાનો જીવન

આત્મા સત્પુરૂષેણ
અર્પિતા સ્વયતો લે
જન્મ મરણ
તાપ્ત્યાનો માર્ગઈ

આમ સમગ્ર દેશની
સાહુકારી ગઈ. આથી
દેશના સમગ્ર જાતકારી
બાલકની આંખ
જોવી લોકોમાં
ગઈ.

જાન નુ બાહ્ય સ્વ-
રૂપ માન સમ્યક્
સંજ્ઞા રહ્યું છે.

જ્યાં સુધી તે દ-
વ્યાનપણે, સ્વચ્છતા
ન રહે, ત્યાં સુધી
સ્વચ્છ રૂપ વ્યાન
ક્યાંથી યાય ?

જાયાં સુધી નમાવ
મુગ જ માં સંભાવે
જાયાં છ હયાં સુધી
નમાવી સંભવે
મુકીની ખાખર
નહિં પડે.

સાહિત્ય સંદર્ભ
સાહજીય પરિવર્તન

જેના મજદુ કેવાઈ
પાછાજી વાંદી મારી
લેને પરમાઈ માગી
અગર અદવાઈમ
માગીને લ્યાં કેડી
દવાઈને અદવાઈ
અદવાઈ

કેદાર્ય કોય નર -
નાશીનાં શરૂ કરી
પરનાર યુવ નાય
લેશાક્યદે, પુસ્તક
દાનોની માહિતી
મોક્ષ માં અધિકાર્ય
દે.

આજના સમયને લેણ
સ્વામી સમજાવે આજે જ
સંદર્ભે આજે જ

આ પુસ્તકમાં જ્ઞાતિ
દે, અસ્તિત્વ નથી,
અસ્તિત્વ છે ત્યાં સુધી
આ પુસ્તકને મુલ્યમાં
નથી લાગે છે

પરોનાની સુડીની
સાચાને ખાખાને
સાચાને લી સાચ
બધા બાધાને
સુડીની જ ખાખાને
જેવાંને સાચ
સાચ પુષ્ટાને
સાચાને લીને

જા સિદ્ધિજિર હોય
વધાંવુધા સુધા
સાલો વિભાવવાનું
સુમેજ નહીં

नरपद्विष्टि अत्रये
नदी, पत्राद्यै द्विष्टि नरये
नदी, न्यां सुष्टि -
अत्रये नम आत्रये
आत्रये नरये नरये

जो लभो कोसि
धरि नाथा जो लभे
जोड मीडे पगधारे
मडी गथा ओरुके
के मालरा लभा धरि
गथा जो लभने जाल
कुर्म न धरि दाल

જી, મહાત્મજી, સુખજી
કોઈ કોઈ છું એ
અને એવો કોઈ
બધો જ મનિષીઓ
બની.

मन मन मनः ५ २ ६ ७ ८ ९
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

नमः सद्गुरुभ्यो नमः
नमो तेषां कृष्ण-
जायन्तस्य नमः
नमो.

આ બધું હોવાનું
એ એટલે અમા
ને જાણમાં જણ
રહવાનું નહીં. અમા
ને જાણ, પણ
આ સુધી હોવા
ના છે તે સુધી
જાણ.

ગુરુવાણી - “શિક્ષામૃત”ના આધારે

ભાઈ ! આ આત્મા તારા પગથી માથા સુધી સમગ્ર શરીરમાં વ્યાપેલો છે. ટોચ જેમ પ્રકાશ ફેંકે છે એમ આત્મા આ ઇન્દ્રિયો દ્વારા પ્રકાશ ફેંકે છે કે જુઓ ! અહીં હું છું.

તલમાં જેમ તેલ વ્યાપક છે તેમ આત્મા આખા શરીરમાં વ્યાપક છે. અને તલમાં જેમ તેલ અપ્રગટ છે તેમ આત્મા પણ અપ્રગટ છે. એ આત્મા જો એક વાર પ્રગટ થઈ જાય તો એથી જે સુખ મળે તે એવું છે કે આ જગતમાં એનાથી ઊંચું બીજું કોઈ સુખ નથી. એ સુખ રહે ક્યાં સુધી ? કોઈ વાત મુકી ઘો.

જ્યાં સુધી દર્શનમોહ જાય નહીં, ગ્રંથિભેદ થાય નહીં, ગુરૂગમ મળે નહીં, સમકિત પ્રાપ્ત થાય નહીં ત્યાં સુધી ભલેને ધર્મના નામે હિમાલય ખોદી નાખે કે શરીરને ઝાડવા સાથે બાંધીને કષ્ટ આપે કે શરીરને ગાળી નાખે તો પણ જન્મમરણના ફેરા ટળે નહીં.

આટલા બધા આ સંસારમાં ‘ગ્રેજ્યુએટ’ ડાહ્યા ગણાય છે છતાં આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિએ તેમને દિશાભ્રમ છે. ઊંધા જ ચાલવાનું કરે છે. ઊંધા ચાલવાનું એટલે કે શરીર એ ‘હું’ એવું તેઓ માને છે. સવારમાં ઊઠીને રાત્રે સૂઈએ ત્યાંસુધી શરીર એ ‘હું’ એમ માનીને આપણે બધી પ્રવૃત્તિ કરીએ છીએ. પરંતુ ‘હું’ કોણ છું ? એની ખબર નથી.

આપણો જીવ એટલે આપણો આત્મા પોતાને, પોતાના સ્વરૂપને ભૂલી ગયો છે. હોય એવું ? દુનિયામાં આવું અંધારું ? છોકરું કાંપમાં (કેડમાં) તેડ્યું હોય અને કોઈ મા કહે “મારું છોકરું ક્યાં ગયું ?” તો છોકરું તો પોતાની પાસે જ છે પણ પોતે ભૂલી ગઈ છે. તેવી રીતે જીવ પણ પોતે પોતાને ભૂલી ગયો છે. ‘હું કોણ છું ?’ એ જડતું નથી, હાથ આવતું નથી એ જ અજ્ઞાન છે, અંધારું છે.

એ અંધારું જાય કેવી રીતે ? એ જન્મમરણ ટળે કેવી રીતે ? જ્ઞાન મળવાથી અજ્ઞાનરૂપ અંધારું જાય અને જન્મમરણના ફેરા ટળે. હવે એ જ્ઞાન ક્યાં મળે ? જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જ્ઞાની પાસેથી જ થાય.

જેણે જન્મમરણના ફેરા ટાળવા હોય તેણે જ્ઞાની પાસેથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ અને જેણે જ્ઞાન મેળવવું હોય તેણે જ્ઞાનીની ઈચ્છા મુજબ વર્તવું જોઈએ. પોતાની ઈચ્છા મુજબ વર્તે એ સ્વચ્છંદી કહેવાય. અને સ્વચ્છંદીપણું હોય ત્યાં સુધી કર્મ કપાય નહીં.

અત્યાર સુધી આપણે શું કામ રખડીએ છીએ ? આ ધર્મની બાબતમાં આપણને ગમ્યું એ ખરું એમ કહી આંખો મીંચીને કર્યા જઈએ છીએ. જ્યાં સુધી સાચો માર્ગ મળે નહીં ત્યાં સુધી રખડવાનું છે. સાચા માર્ગની શોધ તો કરવી જ જોઈએ. એટલે કે સાચા જ્ઞાનીની શોધ તો કરવી જ જોઈએ. કેમ કે જે સાચા માર્ગે ચાલ્યો હોય, જેણે સાચો માર્ગ જોયો હોય એ જ સાચો માર્ગ બતાવી શકે.

પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષનો ભેટો થાય તો પણ એની ઓળખાણ થવી બહુ મુશ્કેલ છે. કારણ કે એ બધું સંસારી માણસના જેવું જ કામ કરતા હોય તેથી આ મહાત્મા છે એમ કેમ ખબર પડે ? એટલે ઓળખાણ ન થાય, અને ઓળખાણ ન થાય ત્યાં સુધી પ્રતીતિ ન આવે.

જો જ્ઞાનીની પ્રતીતિ આવે તો નવાં કર્મ બંધાય નહીં એની કૃત્રી હાથમાં આવે, અને નવાં કર્મ બાંધવાનું બંધ થાય. પછી જૂનાં કર્મ તો કેટલાં હોય ? બે પાંચ ભવ, પંદર ભવ રહે. પંદર ભવે તો અવશ્ય મોક્ષમાં જાય, જાય ને જાય.

ભાઈઓ, આ આત્માને જડ સાથે સંયોગ થયો છે. કર્મ વળગ્યા છે કારણ કે આત્માને પોતાના સ્વરૂપનું ભાન નથી. જ્યાં લગી એને ભાન નથી ત્યાં સુધી એ કર્મબંધન કરે છે. નવો બંધ ન પડે અને જૂનાનો ક્ષય થાય ત્યારે મોક્ષ થાય છે. જ્યાં સુધી આત્માનું ભાન નથી અને આ જડ-શરીર એ જ હું એમ માને છે ત્યાં સુધી મોક્ષ નથી થતો અને બંધ પડે છે તેમ છતાં ચેતન-આત્મા-પોતાના સ્વભાવનો ત્યાગ નથી કરતો. એટલે કે એનો જ્ઞાન ગુણ નાશ નથી પામતો. ભલે અજ્ઞાન છે; અસમ્યક્જ્ઞાન છે; એ જ્ઞાન છે પણ અસમ્યક્ છે કેમ કે હું કોણ છું એ ખબર નથી. આત્મા વિષે અભાન છે, ઓળખાણ નથી. અનાદિકાળથી જીવની આ દશા છે. માટે જ ભવભ્રમણ મટતું નથી.

ગુરૂવાણી * ૪૨

શાસ્ત્રોનું, આગમોનું જ્ઞાન કરવાનું શા માટે કહ્યું છે ? આપણી ભૂમિકા તૈયાર થાય માટે. આપણું જીવન શુદ્ધ થાય માટે કહ્યું છે. બાકી આ દેહ અને આ આત્મા એનો જો ભેદ આ મનુષ્યજન્મમાં ભાસ્યો નહીં તો ત્યાં સુધી આપણે જે પરચખાણ કર્યા, વ્રતો લીધાં એ બધાં મોક્ષને માટે નથી થયાં, એથી ગતિ સારી મળે, એ કાંઈ નકામા નથી, પણ મોક્ષાર્થે થતાં નથી. પણ જો શાસ્ત્રો જાણીને, વ્રત, પરચખાણ કરીને, પોતાના સ્વરૂપને જાણનારા પુરૂષ હોય એનો આશ્રય સાચા મનથી, ખરા ભાવથી કર્યો તો એ બધાં સાર્થક બને છે.

શ્રેણિક મહારાજનો જીવ અત્યારે નારકીમાં છે. એમણે જિંદગીમાં કોઈ દિવસ વ્રત-પચ્ચક્રખાણ કર્યા ન હતાં, છતાં પણ ભગવાન મહાવીરના સંપર્કમાં આવતા તેઓ ક્ષાયિક સમકિતને પામ્યા હતા, અને તીર્થંકર નામકર્મ ઉપાર્જન કર્યું હતું. તેથી આવતી ચોવીશીમાં પદ્મનાભ (મહાપદ્મ) નામના પ્રથમ તીર્થંકર થશે.

આ તો એક અપવાદરૂપ દાખલો છે. એનો અર્થ એવો નથી કે વ્રત-પચ્ચક્રખાણ ન કરવાં. આપણે વ્રત-પચ્ચક્રખાણ કર્યા હશે, સંયમી જીવન ગાળ્યું હશે ત્યારે તો આ બધા જોગ આપણને મળ્યા છે. નહીં તો મનુષ્યભવ, સત્સંગ, સત્પુરુષની ઓળખાણ, સત્શાસ્ત્રોનું વાચન, સદ્વિચારણા, વિવેક - આ બધો જોગ ક્યાંથી મળે ? કૃપાળુદેવે તો એમ કહ્યું છે કે, આશય સમજ્યા વગર, ભાવ વગર આ બધાં સાધન કરવાથી ઝાઝું ફળ મળતું નથી.

આપણા આત્માના જેટલા અસંખ્યાત પ્રદેશો પૂર્વભવમાં હતા એટલા જ આ ભવમાં પણ પગના અંગુઠાથી માથા સુધીમાં રહેલા છે. એટલે કે કાંઈ વધતું ઓછું થતું નથી. આત્મા મરતો નથી એ તો હકીકત છે, પણ કાંઈ એના આત્મપ્રદેશોમાં વધઘટ થતી હશે ખરી ? ના, એ તો સમ રહે છે. જેટલા છે તેટલા જ રહે છે. તેને છેદી શકાય નહીં, ભેદી શકાય નહીં એવા છે. આત્મા અમર છે એવી જો યથાર્થ સમજણ હોય તો મોતની બીક ન લાગે. અજ્ઞાનીને બીક લાગે. મોત તો આ શરીરનું છે. શરીર જન્મે છે અને મરે છે. યથાર્થ સમજ હોય તો આપણું કામ થઈ જાય.

આ શરીર ઉપર મોહ છે માટે આપણને મોતની બીક લાગે છે. આ શરીર આપણું નથી એમ આપણે જાણ્યું નથી, મોહને લીધે જે પોતાનું નથી એને પોતાનું માનીને બેઠા છીએ અને પોતે જે સ્વરૂપે છીએ તેને ઓળખતા નથી માટે મૃત્યુની બીક લાગે છે. નહીં તો મૃત્યુની બીક શાની ? જેમ જીર્ણ વસ્ત્ર કાઢીને આપણે નવું વસ્ત્ર પહેરીએ છીએ, એમ આ આત્મા જૂનું શરીર મૂકીને નવું ધારણ કરે છે. બાકી આત્માને કાંઈ થતું નથી. છતાં દુઃખ કેમ લાગે છે ? આ શરીર, સગાં, સંપત્તિ વગેરે મારાં, એવા મોહને લીધે એને બાથ ભીડીને બેઠા છીએ. આ બધું છોડીને ચાલ્યા જવું પડશે અને ક્યાં જઈશ એ ખબર નથી માટે મોતની બીક લાગે છે. પણ જો તમે સાચી કમાણી કરો તો બહાદૂરીપૂર્વક અહીંથી જઈ શકો. બહાદૂરીપૂર્વક એટલે કે મેં મારું કામ કરી લીધું છે એ અર્થમાં.

ગુરૂવાણી • ૪૬

‘આ શરીર એ હું’ એવું ઊંધું સમજીએ છીએ અને એ પ્રમાણે પ્રવર્તન છે, માટે ભવભ્રમણ છે. તો હવે આપણે સવળું સમજશું કે નહીં ? શું સવળું ? ‘આ શરીર હું નથી’. હું તો અંદર બેઠો છું. એને ઓળખી કાઢવો જોઈએ. નહીં તો આ ઊંધું જ્યાં સુધી છે સમજમાં, માન્યતામાં, ત્યાં સુધી કર્મ લાગવાના. અને કર્મ લાગે ત્યાં સુધી જન્મમરણના ફેરા ચાલુ રહે જ. અત્યાર સુધી સવળું સમજ્યા નથી એટલે તો આ જન્મમરણના ચક્કરમાં છીએ. હવે સાચું સમજવાનો મોકો આવ્યો છે તો હવે સાચું સમજીને એ પ્રમાણે પુરૂષાર્થ કરવો પડશે. સાચા માર્ગે પુરૂષાર્થ કરશો તો અવશ્ય મોક્ષે જશો. બાકી આ દેહ ક્યારે પડશે એ ખબર નથી. ક્યારે આંખ મિચાશે એની ખબર નથી, તેથી બીજી બધી વાત બાજુ પર મૂકીને મોક્ષમાર્ગે ચાલવા માંડવું.

ઉપયોગ લક્ષણો સનાતન સ્ફુરિત એવા જીવને ગુણો, લક્ષણો અને વેદનપણો પહેલા જાણવો જોઈએ. એના ગુણ શું ? લક્ષણ શું ? એનું વેદન કેવું હોય એ પહેલા ગુરૂ પાસેથી જાણવું જોઈએ. એ યથાર્થ બોધ જો તમને હશે તો કયું નિશાન પાડવું છે ? એ નિશાન કેમ પડે ? એનો તમને ખ્યાલ આવશે. માર્ગ મળશે, સમજાશે એટલે ઊંઘી સમજણ-સ્વપ્નદશા છૂટી જશે. ઊંઘમાં રાત્રે જે સ્વપ્ન આપણને આવે છે તે આંખ ખૂલતાં જ પૂરું થઈ જાય છે અને આ સ્વપ્ન કાયમની આંખ મિંચાતા જ પૂરું થઈ જશે. ધ્યાન રાખજો, આ જિંદગી એ પણ એક સ્વપ્ન છે. કશું આપણું નથી. માત્ર હું, હું અને મારું, મારું એવો ખોટો અહંભાવ, મમત્વભાવ છે. આ અહંભાવ અને મમત્વભાવ મટી જાય એને અર્થે જ જ્ઞાનીઓ-સત્પુરૂષોનો બોધ હોય છે.

જીવનું મિથ્યા અહંપણું અને મમત્વપણું જાય તો જ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થાય. જ્યાં સુધી ગુણો, લક્ષણો અને વેદનપણો આત્માને જાણ્યો નહીં ત્યાં સુધી એનો અનુભવ થાય નહીં. એ જાણવાનો એક જ રસ્તો છે કે જ્ઞાનીની આજ્ઞા પ્રમાણે વાંચવું અને જેટલું બની શકે તેટલું જ્ઞાનીપુરૂષના મુખેથી સમજવું, તો સમજણ થાય. તમે પોતાની જાતે એક મહિનો વાંચો અને જ્ઞાનીપુરૂષ પાસે રહી એક દિવસ બોધ સાંભળો એ બંને બરાબર છે. એટલું બધું સત્પુરૂષ, સત્શાસ્ત્ર અને માર્ગનું મહત્ત્વ છે.

ગુરુવાણી - “શિક્ષામૃત”માંથી

આપણો આત્મા પોતાને ભૂલી ગયો છે તેથી સત્સુખ મળતું નથી. સત્સુખ કયું ? મોક્ષનું સુખ, નિર્વાણનું સુખ. જે સુખ આવ્યા પછી જાય નહીં એવું છે. (પા. ૧૫)

જે પુનર્જન્મને માને છે, જીવને માને છે, ભવભ્રમણને માને છે, મોક્ષને માને છે એવાં છએ આસ્તિક દર્શનોએ પણ કહ્યું છે કે જીવ પોતાને ભૂલી ગયો છે. માટે તેને જન્મમરણનું દુઃખ છે. (પા.૧૬)

જ્યાં સુધી અનંતાનુબંધી કષાય જાય નહીં ત્યાં સુધી જન્મમરણના ફેરા ટળે નહીં. જ્યારે આપણને સમ્યક્દર્શન પ્રાપ્ત થાય ત્યારે જાય. સમ્યક્દર્શન

આપણે સત્પુરૂષને ઓળખી સત્માર્ગને જાણીએ
અને એ જ પ્રમાણે પુરૂષાર્થ કરીએ ત્યારે પ્રાપ્ત
થાય. (પા. ૧૬)

જે જીવ જ્ઞાનીની આજ્ઞાનો આરાધક થાય તે
અંતર્મુહૂતમાં કેવળજ્ઞાન પામી જાય. (પા. ૧૮)

ઉપદેશ દેવા માટે જરાય પ્રયત્ન કરીશ નહીં,
કારણ કે એના જેવું જોખમી એકે કામ નથી. પણ
તું જ્યાંથી મળે ત્યાંથી ઉપદેશ લેજે, કારણ કે
ઉપદેશની વાત છે એ આત્માની વાત છે. એ અગમ
છે. એ દેશ જ અગમ છે અને એ અગમ દેશ
જ્ઞાનીનો દેશ છે. જ્ઞાની એમાં રહે છે. (પા. ૨૨)

સત્પુરૂષની ઓળખાણ થાય એટલે એને
તન,મન,ધન બધું અર્પણ કરે. અર્પણ કરે એટલે

એક શ્વાસોચ્છ્વાસ સિવાયની કોઈ ક્રિયા આજ્ઞા વગર ન થાય. તો આપણું કામ સિદ્ધ થાય. દુર્લભ એવો આ મનુષ્ય દેહ, આંખ ક્યારે મીંચાશે તેની ખબર છે ? નથી, તો આપણું કામ કરી લેવું જોઈએ. કામ એટલું જ કે સમ્યક્દર્શન પ્રાપ્ત થઈ જવું જોઈએ. એ અત્યારે થઈ શકે તેમ છે. (પા. ૩૦)

આપણા બધામાં વિભાવ પરિણતિ છે. એમાં કોઈ સમય એવો પણ આવ્યો હશે કે જ્યારે એ વિભાવ પરિણતિમાં ઉલટ થઈને “સુભાવ ગહી લીનો હૈ” પોતાનો સ્વભાવ પ્રગટ થઈ ગયો. જેટલા અંશે સ્વભાવ પ્રગટ થાય તેટલે અંશે વિભાવ જાય. આ સ્વભાવ પ્રગટ થયો. એટલે જે લેવાનું હતું, પ્રાપ્ત કરવાનું હતું એ બધું મળી ગયું. જે

જે છોડવાનું હતું-વિભાવાદિ એ બધું છોડી દીધું. હવે લેવાનું કાંઈ બાકી ન રહ્યું અને ત્યાગવાનું પણ બીજું કાંઈ રહ્યું નહીં. જે ત્યાગવું હતું તે ત્યાગી દીધું. બાકી હવે નવિન કરવાનું શું બાકી રહ્યું ? મફતની મજા કરવાની રહી. (પા. ૩૬)

જ્ઞાનીના મુખેથી સાંભળીએ ત્યારે જ યથાર્થ બોધ થાય કારણ કે એનો આશય અને હેતુ કહેવાનો શો હતો એ ખબર પડે. આપણી કલ્પનાએ ખબર ન પડે. યથાર્થ બોધના પરિચયથી બોધિબીજની પ્રાપ્તિ થાય છે. (પા. ૩૭)

જ્ઞાનીને બે જ કામ હોય છે. (૧) પોતાના જે કર્મ ઉદયમાં આવે તે સમભાવે આનંદથી ભોગવવા એટલે નિર્જરી જાય અને નવાં કર્મ બંધાય નહીં. (૨) પરની અનુકંપા. (પા. ૪૧)

આપણો આત્મા આપણાથી કેટલો છેટો છે ? એક તલ જેટલો પણ છેટો નથી. આપણે જ આત્મા છીએ. એ 'સત્'નું એટલે તે ભગવાન આત્માનું નિશ્ચયપૂર્વક શ્રવણ કરવું, મનન કરવું, નિદિધ્યાસન કરવું. (પા. ૪૨)

સંસારને ઉપાસવાનો ભાવ સર્વથા ત્યાગવો. પોતે ગમે તેટલા હોંશિયાર હોય તો પણ પોતે જાણ્યું હોય એ બધું છોડી દેવું, અને જે આજ્ઞાઓ થાય તેનું આરાધન કરવું. (પા. ૫૦)

આપણે વિભાવ પરિણતિમાં જ છીએ. આ દુનિયાની વસ્તુઓ, આ શરીર, સગાં, સંપત્તિ એ બધાની સાથે એકપણું અધ્યાસથી થયેલું છે, પોતે કેવળ એનાથી સંપૂર્ણ રીતે ભિન્ન છે. એ પ્રગટ થાય

ત્યારે અત્યંત પ્રત્યક્ષ થાય છે, અનુભવમાં આવે છે કે આ દેહ વિનાશી છે, કુટુંબ વિનાશી છે. આ ઇષ્ટ છે, આ અનિષ્ટ છે એવું, એને અનુભવ થયા પછી કાંઈ થાય જ નહીં. (પા. ૫૫)

આ આત્માને જન્મ નથી, મરણ નથી, રોગ નથી. જન્મમરણ એ દેહનો સ્વભાવ છે. (પા. ૫૫)

સદ્ગુરૂના આત્માની ચેષ્ટા ઓળખાતી જ નથી. જો ઓળખાય તો આપણી વૃત્તિ એમાં ચોંટી જાય અને હું બધું જાણું છું એવો પોતાનો સ્વચ્છંદ મટે. (પા. ૫૬)

દરેક પદાર્થ યથાર્થ જાણવો હોય તો વૈરાગ્ય જોઈએ. આ સંસાર કડવો લાગે. આમાંથી ક્યારે છુટું ? એમ થાય. એનું નામ વૈરાગ્ય. રાગદ્વેષ,

ગુરુવાણી * ૫૫

કષાય, નોકષાય મંદ પડે એનું નામ ઉપશમ. વૈરાગ્ય અને ઉપશમ પહેલા જોઈએ આપણી વિપર્યાસ બુદ્ધિ મટે, ઊંઘી સમજણ મટે તો, પદાર્થને બરાબર ઓળખીએ તો આપણું ધ્યાન વગેરે સફળ થાય.

ગૃહ કુટુંબ પરિગ્રહને વિષે આપણને અહંતા મમતા છે ? આ સંપત્તિ મારી છે - એમ લાગે છે ? આ શરીર મારું છે - એમ લાગે છે ? આ પુત્ર મારો, પતિ, પિતા વગેરે મારાં છે - એમ લાગે છે ? આ અહંતા મમતા છે. એ પ્રાપ્ત થાય તો આનંદ થાય, ચાલ્યું જાય તો દુઃખ થાય, ફિકર થાય, દ્વેષ થાય આ વિપર્યાસ બુદ્ધિ છે. (પા. ૫૮)

સંસારનો સંગ છે એટલે જીવ પોતાના સ્વભાવને

ભૂલ્યો છે. સંગની નિવૃત્તિએ સહજ સ્વરૂપનું પ્રત્યક્ષ
ભાન પ્રગટે છે. (પા. ૬૯)

પાત્રતા પ્રાપ્ત થવા માટે બાહ્ય સાધનોની જરૂર
પડે છે. પણ સમજણફેરના કારણે તેમાં જ અટકી
પડે છે, તે ભૂલ છે, આંતરિક પરિણતિ
પારિણામિકભાવ તરફ ન વળે તો બાહ્ય સાધનો
નિષ્ફળ ઠરે છે. કારણ કે તે મોક્ષમાર્ગના હેતુ થતા
નથી. (પા. ૭૨)

આપણું શરીર, આપણું કુટુંબ, આપણું ઘર,
આપણો ધંધો અને મિલકત એ બધું જેટલું દૃશ્ય
છે, એને જ્ઞાનીએ અદૃશ્ય કર્યું છે. બહારમાં જ
જેની વૃત્તિ ફરે છે એને હું કોણ છું એ ખબર નથી.
એને માટે આત્મા અદૃશ્ય છે. જ્ઞાનીપુરુષોએ આત્માને

દૃશ્ય કર્યો છે અને બાહ્ય જગતને અદૃશ્ય કર્યું છે.
આ આશ્ચર્યકારક છે. (પા. ૭૩)

ગયેલાં વર્ષો પાછાં આવતાં નથી. માટે એક
પળનો હીન ઉપયોગ ન થાય તેટલા સાવધ રહેવું
જોઈએ. આપણા અજ્ઞાનને કારણે હીન ઉપયોગ
થાય છે, તો તેવું અજ્ઞાન દૂર થાય તે માટે
પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ; જ્ઞાનીનો સત્સંગ કરવો
જોઈએ. (પા. ૭૪)

અભિનિવેશ એટલે આગ્રહ. જ્યાં સુધી આગ્રહ
છુટતો નથી ત્યાં સુધી મિથ્યાત્વ જતું નથી. માટે
અભિનિવેશ છોડવા જોઈએ. (પા. ૭૪)

પાંચે ઇન્દ્રિય એ હું નથી, મન એ હું નથી, બુદ્ધિ
એ હું નથી, ચિત્ત એ હું નથી, અહંકાર-અહંભાવ

એ હું નથી. એ સિવાયનો જે જાણનારો, જાગતો, અંદર આ બધી દૃષ્ટિ કરનારો બેઠો છે એ આત્મા છે; એ હું છું. (પા. ૮૩)

સ્વભાવ, વિભાવ, ચેતનનો ભાવ, જડ પુદ્ગલનો ભાવ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ - એમાં પરિણતિ આપણી જે થાય એને જે પ્રકાશે છે, એ તમને કહે છે કે, 'જુઓ આ વિભાવ અને આ સ્વભાવ, તે આત્મા છે. આત્માનો આ મોટામાં મોટો ગુણ છે.' (પા. ૮૩)

જેમ ભ્રાંતિથી પરભાવનો કર્તા છે, તેમ એનાથી જે કર્મો બંધાય છે તેના ફળનો ભોક્તા છે. કર્તાપણું હોય ત્યાં ભોક્તાપણું છે. એટલે એ કર્મ બાંધીએ છીએ તે આપણે જ ભોગવવાં પડે છે. કર્મ ન

બાંધીએ અને સદેહે મુક્ત થઈ જઈએ તો એનું ફળ મુક્તપણું જ આવે. (પા. ૮૫)

જ્યાં સુધી ભ્રાંતિ છે, દર્શન મોહ છે, મિથ્યાત્વ છે ત્યાં સુધી તો ક્ષણે ક્ષણે કર્મ બંધાય છે. જૂનાં ભોગવાય છે, એ ભોગવતાં ભોગવતાં નવા કર્મ બંધાય છે. આપણામાં અજ્ઞાન ભરેલું છે તેથી આત્મા કાં તો શુભકર્મ બાંધે છે, કાં અશુભ કર્મ બાંધે છે. જો ભ્રાંતિ જાય, અજ્ઞાન જાય, જ્ઞાન પ્રગટ થાય તો કર્મ ન બંધાય. કર્મ લાગે નહીં. (પા. ૮૬)

કષાયો શાંત થયા હોય, માત્ર મોક્ષની ઇચ્છા હોય, ભવભ્રમણનો ખેદ થયા કરતો હોય અને બધા જીવો પર દયાભાવ રહેતો હોય ત્યાં આત્માર્થ-મોક્ષમાર્ગ પ્રગટે. જીવ આવી દશાને પામે નહિ ત્યાં સુધી એને મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ થાય નહીં. (પા. ૮૮)

જ્યાં સુધી જીવ વિભાવભાવમાં રમે છે ત્યાં સુધી કર્મ લાગે છે તેથી કર્મનો કર્તા બને છે. કર્તા બનવાથી તેના ફળનો ભોક્તા પણ તે બને છે. પણ જેવો વિભાવભાવથી પાછો ફરી સ્વસ્વભાવમાં રમણતા કરવાનું શરૂ કરે એટલે પરભાવનો કર્તા ભોક્તા મટી જાય છે. (પા. ૧૦૩)

આત્માને જ્યાં સુધી આત્માની ઓળખાણ થઈ નથી ત્યાં સુધી એ આત્મભ્રાંતિ નામના મોટામાં મોટા રોગનું ભાજન છે. તે રોગ દૂર કરવા માટે સદ્ગુરૂ જ તેના વૈદ્ય છે, કારણ કે તે રોગ કેમ કાઢવો તેના તે જાણ છે. આ રોગને મટાડવા માટે ગુરૂની આજ્ઞા પાળવારૂપ પથ્ય પાળવું જરૂરી છે. તેઓ દવા, સુવિચારણા અને ધ્યાન કરવાની આપે છે. (પા. ૧૦૪)

જેને આત્મસાક્ષાત્કાર થયો છે, જેનો દર્શનમોહ ગયો છે એને ચારિત્રમોહ સામે લડવાને સમ્યક્ત્વનું બખ્તર મળે છે. (પા. ૧૦૭)

વિભાવ પરિણામ એટલે વિભાવ પરિણતિ. જ્યાં ત્યાં આપણો આત્મા લાગેલો છે. ઇન્દ્રિયો, ઇન્દ્રિયોના વિષયો, મોહ, માયા, ક્રોધ, માન, જુગુપ્સા, રતિ, અરતિ બધામાં ભળી જાય છે એનું નામ ભાવકર્મ છે. તે જ વિભાવ પરિણતિ છે. વિભાવ પરિણતિ થતાં જ નવું કર્મ બંધાય. વિભાવ થતાં કર્મ પુદ્ગલનો સંબંધ આત્માના પ્રદેશો સાથે થાય છે તે દ્રવ્યકર્મ છે. (પા. ૧૧૫)

આ શરીર અનિત્ય છે, અસાર છે, બહારનાં બધાય ભોગનાં સાધનો અને બાહ્ય વસ્તુઓ એ બધું

અસાર અને અશરણરૂપ છે, છતાં આ જીવને તે પ્રીતિનું કારણ કેમ થાય છે ? એવો પ્રશ્ન વારંવાર વિચારવો જોઈએ. (પા. ૧૨૫)

સત્શ્રુત એટલે આગમાદિ શાસ્ત્રો કે જેમાં આત્માની વાત કરીને માર્ગ બતાવ્યો હોય, જેમાં શાંતરસથી ગર્ભિત એવો ઉપદેશ સમાયેલો હોય. સત્શ્રુતના સેવનથી ઘણો લાભ થાય છે. તેવો લાભ સત્પુરુષના સેવનથી અલ્પકાળમાં પ્રાપ્ત થાય છે. (પા. ૧૨૬)

જ્ઞાનીપુરુષોએ જે સન્માર્ગ બતાવ્યો છે, એના ઉપર નૈષ્ઠિકપણાથી પુરુષાર્થ કરે તો ચારિત્રમોહનો પ્રલય થાય છે, એ બળી જાય છે, નાશ પામી જાય છે. (પા. ૧૩૮)

જેનું માહાત્મ્ય અચિંત્ય છે, ચિંતવી શકાય નહીં,

વર્ણવી શકાય નહીં એવું છે, એવો સત્સંગ મળે
પછી જીવ ભીખારી રહે ? (પા. ૧૪૮)

આ કળીયુગ છે, પંચમ કાળ છે, માણસોના
મનમાં સરળતા નથી. આપણે સરળ જીવ થવું
જોઈએ. આપણામાં જરા પણ વાંકાપણાનો સ્વભાવ
ન હોવો જોઈએ. મનમાં કાંઈ, વચનમાં કાંઈ અને
વર્તનમાં કાંઈ એવું આપણામાં જે દેખાય છે તે ન
હોવું જોઈએ. (પા. ૧૪૯)

જે આપણા આગમો છે, જિનની વાણી છે એ
સમજવી દુર્ગમ્ય છે, તરત સમજાય એવી નથી.
અતિ મતિ માન - એટલે ખૂબ વિદ્વાન હોય,
બુદ્ધિશાળી હોય તેવાઓ પણ સમજી શકે નહીં
એવી છે. પણ જો સદ્ગુરૂનું અવલંબન મળે તો જ

સુગમ છે. એ વાણી સાદિ અનંત કાળ સુધી સુખ
આપે એવી ખાણ છે. (પા. ૧૫૧)

જેના મન, વચન, કાયાના યોગ વિષય અને
વિકારમાં જ રખડતા હોય, સદાયે એમાં જ દોડતા
હોય, લુબ્ધ હોય, એનું પરિણામ એને ખરાબ જ
આવે. એને કદાચ સદ્ગુરુનો કે સત્શાસ્ત્રનો,
ભગવાનની વાણીનો, આગમોનો અને પરમાત્માનો
જોગ થયો હોય તો પણ તેને યોગ, અયોગ (નિષ્ફળ)
બને છે. (પા. ૧૫૨)

પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયો મંદ પડતા જાય.
સ્વભાવમાં સરળતા આવે, સુવિચારણા જાગે અને
એ આજ્ઞા ઉઠાવે, તદ્દુપરાંત એ કરુણાભાવથી ભરેલા
હોય, સ્વભાવ કોમળ હોય તથા એવા બીજા સદ્ગુણો
હોય. સાધકની આ પ્રથમ ભૂમિકા છે.

જેને સંયમની સાધનાનો રાગ હોય. સંયમનાં જેટલાં સાધન હોય, એના તરફ એને રાગ છે. એને આ જગતમાં ગમે તે વસ્તુ હોય, ઇન્દ્રાસન હોય કે માણેક હોય કે નીલમ હોય એ આત્મા કરતાં વધારે ઇષ્ટ નથી. એવા જીવો આ માર્ગનાં મધ્યપાત્ર થયા. તેઓ મહાભાગ્યશાળી કહેવાય.

જેને જીવવાની તૃષ્ણા નથી, પોતાનું લાંબુ આયુષ્ય હોય એવી જેને ઇચ્છા નથી અને બીજી બાજુ મરણ આવે તો ક્ષોભ કે ભય લાગતો નથી, કારણ કે તેઓ મરણને જીત્યા છે. એમને તણખલા જેટલી પણ તૃષ્ણા ન હોય, તેઓ પરમયોગ સાધનારા કહેવાય. એ ઉત્તમ ભૂમિકા કહેવાય. (પા. ૧૫૨)

મોક્ષમાર્ગ સમજાય ત્યારે સાવ સરળ છે. કારણ

કે પોતાના ઘરની વાત છે. અત્યારે તો એ પોતાનું ઘર ચૂકી ગયો છે. અને પરમાં મશગુલ થયો છે. એ યથાર્થ સમજણ આવે તો સરળ છે. સમજાય નહીં ત્યાં સુધી એ દુર્ઘટ છે, મુશ્કેલ છે. એ મુશ્કેલ ન હોત તો આપણે ક્યારના મોક્ષે ચાલ્યા ગયા હોત. (પા. ૧૯૭)

આપણે દર્શનમોહ ઉપર ઘા કરવાનો છે. દર્શનમોહને કાઢવાનો છે. એ રીત આપણે શીખવી જોઈએ. એ સહેલી વાત નથી. આ દુનિયાની જેટલી વળગણા છે એ બધી છોડી દેવી જોઈએ, છોડી દેવી એટલે જંગલમાં જવું એમ નહીં, પણ અંદરથી જેને આપણા માન્યા છે મોહથી અને માયાથી એ મારાપણું છોડી દેવું જોઈએ. (પા. ૧૯૮)

